

Peštariņa plaćena u gotovu.

Mali Istranin

pojedini broj
1 dinar

GOD. VII

STUDENI 1935

BROJ 3

Mala pošta

Vera Terek, Osijek. Hvala Vam, što ste se zauzela za našu stvar. Međutim smo Vam pisali posebno pismo.

Osnovna škola, Mali Zdeneci. Primili smo pismo, pa očekujemo rezultat najavljenih zabavica. Glavno da je dobra volja tu. Živjeli!

Pop Vinko Premuda, Baška. Sve nam je poznato, i mi Vas bolje no itko razumijemo. Šaljemo i nadalje, a Vi nas preporučite svakome.

Osnovna škola, Draž. Primili smo 200.— Din. Sada je sve u redu. Ostanite nam i nadalje dobri prijatelji. kao što smo i mi Vama.

Sokolsko društvo, Belišće. Moramo vam priznati da ste od svih sokolskih društava, koja nas podupriješe, vi najrevniji i najtočniji. Hvala vam!

Osnovna škola, Klis Varoš. U smislu Vaše želje šaljem Vam jedan primjerak za školski arhiv besplatno. U buduću šaljem 18 komada za pretplatnike. Pozdrav svim našim malim prijateljima.

Pavica Kaftanić, Sušak. Vi ste uistinu neumorna i zlata vrijedna. Uostalom da nema takovih mi bi već davno bili morali obustaviti našu toli plemenitu i lijepu patriotsku akciju. Šaljemo Vam 113 komada. Za sada ste u redovima naših najagilnijih prijatelja na četvrtom mjestu. Prvi je Šime Fučić u Zagrebu sa 190 primjeraka, drugi prof. Čič u Osijeku sa 150, treća je učenica Vera Terek u Osijeku sa 115, a četvrta Vi sa 113 primjeraka. Vama međutim moramo odati priznanje, da kod Vas broj pretplatnika uvijek raste a nikada ne pada. Živjela nam!

Miša Andraškova, Žilina, Čehoslovačka. Zbog pretplate si ne trebate razbijati glavu ni Ti, ni Tvoj Daja, koji je sada već, kako čujemo, veliki gospodin, učenik I. razreda realke. Kada dodete na godinu u Jugoslaviju na naše slovansko more navratite se k nama, pa ćemo se lako sporazumjeti. Svi vas pozdravljamo!

Dragutin Skoko, Dugaresa. Vjerujte nam, nekako smo slutili, da ćete nam se opet javiti. Poslali smo 23 kom. br. 1 i 23 komada br. 2. Baš bih želio vidjeti već jednom ta Vaša lijepa četiri sokolića. Srdačan Vam pozdrav svima.

Ž. Karlavaris, Karlovac. Slat ćemo i nadalje, pa kako Bog da!

Ante Golob, Zagreb. Hvala Vam na dosadanjem trudu! Čini se da ste Vi jedan od onih rijetkih, koji zdravo gledaju. A mi jedini, spasavamo ovdje što se još spasiti dade.

MALI ISTRANIN

GOD. VII ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1935 36 BR. 3

Pjesma stradanja i bola

Sunce je odbjeglo Istru. Otišlo je da ogrije druge slobodne zemlje. A koliko bi mu se veselilo tužno roblje! Crna, gusta noć spustila se na zemlju. Teške oluje vitlale zrakom i gvozdenom kandijom kidale živote. Umirala je mladost. Tmine su pričale o grozotama pakla. U gluhoj noći slavila je smrt slavlje i grabila živote najboljih sinova. Život se trzao no njegov krik zaglušivala je paklena noć. Odjekivalo je prigušeno jecanje i stenjanje izlomljenih, ispaćenih života.

To je pjesma stradanja, pjesma bola i ropstva.

U razrušenim domovima i opustjelim poljanama svud ista bol, svud isti jank. Na pragu razvaljenog ognjišta kuka nejačad za ubijenim roditeljem, jadikuje starac za ubijenim sinom. Sve što je u naponu snage savija se u okovima ili trune pod zemljom. Zemlja je zasijana bezimennim grobovima mučenika, grobovima bez svijetla i cvijeća a silnik još sveudilj puščanim zrnima dijeli pravdu a vješalima propovijeda istinu.

Opustjeli lugovi. Iznevjerili ih pastiri. Potoci teku mutni, krvavi. Pitoma su sela hrpa ruševina. Srce zemlje grči se od nesreće.

Zemljom vodi samo jedan put, put u smrt.

Tim putem pošao i borac za slobodu. Borba za slobodu je sveta i ko se za nju bori ide putem Gospodnjim. Gospod je s njime u sve dane života njegova. Ide junak putem smrti okružen četom silnika i tihano šapuće zadnju molitvicu:

»O, Gospode! Ti vidiš naše patnje, čuješ naše uzdisaje. Ogromna je naša bol, velike su žrtve naše. Širom naše svete zemlje rasijani su grobovi naših mučenika. Njihova krv vapi za osvetom. Tiran traži svaki dan nove žrtve. Prepuna je već kupa naših bola. Smiluj se, o Gospode, raspetoj Istri i podari joj slobodu!«

Tako u molitvi došao heroj do iskopane rake, raširio ruke kao da će obujmiti cijelu Istru pa će tužnim glasom:

»Zbogom, draga moja Istro! Zbogom, mučenice naša!«

I sagne se junak da dohvati grudicu rodene zemlje, pobožno je poljubi i suzama nakvasi.

Uto ma pride andeo smarti sa zlatnom kupom i on srkne iz nje. Osjeti lavovsku snagu i grmne proročanskim glasom:

»Čuj, o narode, glas mučenika!

Bliža se odbjeglo sunce. Svanuće zora. Nije daleko. A kad svane u svem svojem sjaju, zablistaće opet trobojke na našim domovima, na ugaslim ognjištima zaprešće se opet vatra, u crkvama će zaoriti pjesme zahvalnice a na zvonioima zazvoniti crkvena zvona.

Narod će otjerati silnike i osloboditi zemlju.

I u tom času procvataće mirisno cvijeće, potocima će opet proteći bistra izvor-voda, livade će se zazeleniti bujnim zelenilom a pašnjaci išaraće se mirisnim ljerom.

Procvašće svelo bokorje.

Podići će se razrušeni domovi.

Na Istru će saći sreća.

Nastaje narodno proljeće. Ljudi, koji će gledati pjesmu proljeća i slušati njezine zamamne zvukove, biće sretni. Osjetiće rob što je sloboda!

Prasnuše puške. Klone junak sa smješkom na licu, sa pjesmom u duši. Zarumenila se zemlja. Na njoj je niklo cvijeće mučenika.

(Svim znanim i neznanim herojima, koji su svoje živote položili na oltar Otadžbine ovo je priča u spomen).

Radoslav Kevač

SREĆA

Naša mala Zdenka
— što je zovu Nekom —
na livadi bila
sa starijom sekom.

Tamo su se obe
zadržale dugo,
nabrale su cvijeća
i još svašta drugo.

Sad je seka prva,
ko košata laka,
dotrčala kući
vesela koraka.

Od velike sreće
lice joj se blista —
djetelinu nosi
od četiri lista.

Gabrijel Cvitan

JESEN

Sa visokih grana
žuto lišće pada
nastala je jesen
ljuta studen vlada.

Odletješe ptice
opustjola gora
na drveću golom
osta sama kora.

Kiša pada, vjetar puše
gole grane vije
Sunašće nas žarko
sve slabije grije.

Lucija Gospodnetić, učenica

Marina kod Trogira

Na dogled rodnoga mjesta

Volosko milo, moje rodno mjesto. Što krv ti tudi, moje mjesto milo.
U snima i sad ja te vidam često. Moj sanče krasni, moje toplo krilo.
I tvoje kuće, tvoje tesne škole. I što li skrivih i nebu i Bogu
Brodice tvoje, hitre barke male. Da k tebi danas više ja ne mogu:
I z Rubeš sad te gledam dijamante Da rukama dirnem tvoju zemlju
Va ken se goje tri vile galante. svetu.
Odbjegli danas od tebe su vile. I tvoje more najljepše na svijetu...
Sve naše priče i sve pjesme mile. Volosko drago nesretna te vidim
Vještice erne tvoje srce piju I suze teku... ja ih se ne stidim!
I maćehu ti imaš ljutu zmiju.

Rubeši kod Kastva 13. IX. 1935.

Rikard Katalinić Jeretov

Učka s Opatijom-Voloskim, Lovranom, Ikom, Ičićima itd.

Narodne pitalice

Pitao magarac učenika: «Pa šta ćeš postati, kad neprestano učiš?»
— «Ne znam šta ću biti, samo znam, da ne ću biti magarac».

Pitali momci i djevojke seoskoga kneza: «Šta je najskuplje na ovom svijetu?» — «Obraz, tko ga znade cijeniti».

Pitali lupeža: «Gdje si naučio krasti?» — «Ondje, gdje sam naučio i lagati».

Runolist

Bio kralj i imao sina imenom Zvezdana. Zvezdanu bilo istom dvanaest godina i već je pokazivao osobito oštroumlje, blagost i dobrotu srca, a nada sve samilost do bijednih i oskudnih.

Zvezdanov otac nije to gledao lijepim okom. Naročito mu je branio da ne smije dijeliti milostinje siromasima, koji bi dolazili pred njegove dvorove znajući za dobro milostivo srce njegova sina.

Zvezdana je to boljelo i nikako da se pokori toj okrutnoj očevoj zapovijedi. — Neće tako Bog! — umovao dječak i krišom davao i nadalje sirotinji koliko je mogao.

Kralj da pobijesni:

— Protjerat ću te ko psa, ako budeš i nadalje kršio moje zapovijedi! — žestio se na sina i tjerao ga u dvorove.

Zvezdan je dugo plakao, a otac i nadalje otvarao sva vrata na ulazima u dvorove i natjeravao pse na nemoćne prosjake:

— Nosite se, i da mi se nijeste više vratili! — prodere se jednoga dana na nevoljnike, koji u divljem bijegu potrećahu nizbrdicom, da izbjegnju srdžbi kralja i ujedu razjarenih životinja.

— Oče!... Kameno ti srce! — zarida dječak bacivši se do nogu go ropadnoga kralja. — Oče, Bog te vidi!... Oče!...

Kralj se i većma razljuti, gurne sina od sebe i zapovijedi tamni čaru, da ga odvede i zatvori u malu tamnu sobu navrh kule.

Uzalud je dječak molio, da mu se smiluje i da poštedi sirotinju. Kralj je ostao kod svoje odluke a tamničar izvršio njegovu zapovijed.

Kroz mali prozor, pod krovom visoke kule, gledao je ubogi dječak kako se na podnožju brežuljka sakupljaju siromasi iščekujući njegovu pomoć. I čuo je njihov plač i uzdisaje. Ali pomoći im nije mogao: pred ćelijom straža kroz dan i u noći, a vrata zaključana deveterim bravama. Protežuć ručicu kroz prozorčić dugo bi mahao prosjacima, kao da im je htio reći: ne mogu sada, ustrpите, Bog će pomoći... I tako uvijek, dok mu ne bi konačno klonula ručica od umora, a on se tužan i iznemogao povukao u svoju tamnicu i bacao se na svoj ubogi ležaj.

Jednoga jutra, dok je još spavao, škrine brava a u sobicu ude kralj:

— Bit će valjda pametnome dosta tih rajskih visina! — progovori ujedljivo i zapovijedi sinu da ga slijedi. — Ne budeš li se već jednom otresao tih svojih dronjavih prijatelja, znat ćeš tko ti je otac! — primjetio

kralj idući za dječakom, koji je bez ijedne riječi stupao pred njim sav iznemogao od duga zatvora.

Ali već narednoga jutra odšulja se iz dvora i uputi kroz šumicu noseći na leđima punu torbicu kruha i mesa. Nikada nije njegovo dobro srce onako veselo kucalo kao onog jutra, kad se približavao svojim prosjacima. A kad je došao do njih i stao im dijeliti pune pregršti hrane, pjevala je njegova blaga duša od radosti i sreće. Niz lica kapale mu debele suze a ruke drhtale od uzbuđenja što će i opet usrećiti toliko bijednih i oskudnih. Siromasi okretali svoje oči prema nebu blagosiljajući to bogodano dijete, koje je jedino u dvoru shvaćalo njihove potrebe i bijedu u koju ih je survao njegov opaki otac, otimajući im imanja i domove, da udovolji svojoj opakoj čudi i da dograđuje svoje ohole dvorove na njihovoj muči.

Straža, koja je sa bedema kraljevih dvorova budno pazila na sve što se u okolini zbiva, dojavila to kralju.

Kralj uzavri i dade okrutnu zapovijed, da se otjeraju u dolinu svi psi i da straže sa oružjem sravnje sa zemljom i prosjake i njegovo vlastito dijete.

Psi odjuriše ko gladni vučci, a stražari za njima sa naperenim bodožima. Sa najviše dvorske kule vikao je kralj kao pomaman i huckao pse i stražare.

— Bježite!... Spasite glavu! — vikao u dolini Zvezdan zaprepašćenim ubogarima.

Siromasi se razbjegoše a psi poletjoše za njima, da ih razderu i raznesu.

— Vjerko! . . . Moj Vjerko! — vikne Zvezdan dozivajući psa, koji je predvodio napadače. — Stani!... Stani!...

Pas se odjednom saustavi i potrči Zvezdanu umiljavajući mu se i ližući mu ruke. Bio to Zvezdanov pas, njegov nerazdruživi drug u sreći i u nevolji.

I ostali psi stadoše ko da ih je neka nadnaravna sila pritegnula i prikovala uz zemlju.

Prosjaci odmicaše sve dalje, a Zvezdan pohita strminom verući se na голу visoku goru, pod kojom su se gubili na zelenu brežuljku kraljevi dvorovi a u njima opaki kralj i njegovi dvorani.

Dječak nije sustao, dok se nije uspeo na vrhunac. Slijedio ga samo Vjerko pogledavajući ga tužno kao da razumije svu onu bol svoga mladoga gospodara.

— Vjerko, zlatni moj Vjerko! . . . Sjedni i počini! — progovori Zvezdan i baci se na zemlju svladan umorom. — Tu ćemo ostati! . . . Ovdje, kamo ne dopire zloba opakoga kralja.

Pas legne dižući iznemoglo izranjenu šapicu iz koje je kapala krv na poderano odijelo kraljeva sina. Zvezdan je prihvatio, pritisne grčevito na svoje grudi i uzdahne nemoćno.

— Vjerko, dobri moj Vjerko, ti si jedini na dvoru, koji razumiješ moje srce . . .

Kad se spuštala noć, Zvezdan je još u nesvjestici ležao do svoga psa i izgubljeno uronio licem u istruhlo iverje.

Odjednom začuju se u dolini tugaljivi glasovi:

— Zvezdane! . . . Zvezdane! . . .

Dječak se trgne, podigne glavu i poviče iznemoglo:

— Ovdje sam! . . . Ovdje! . . .

Uzbrdicom odjekivali su u noći teški koraci ispremješani uzdasima i isprekidanim povicima: — Zvez-da-ne! . . . Zvez-da-ne! . . .

Dječak se teškom mukom uspravi, a pas stane živo mahati repom prema dugim redovima prosjaka, koji se približavahu kraljeviću noseći na sebi još po koju ubogu krpicu, a u duši riznicu punu dobrote i ljubavi.

— Vi ste! — vikne odjednom dječak kao da im sa te visoke gore navješćuje blaženstvo svoje duše.

Prosjaci posjedoše u okrug Zvezdana i njegova Vjerka prolivajuć suze od uzbuđenja i zabrinutosti za dobroga kraljevića.

— Došli smo, Zvezdane, da ostanemo s tobom na ovom vrhunca, da se zaklonimo od zadaha trulih vjetrova, koji zadušuju doline, i da s tobom iskapimo do dna čašu, koju je tebi i nama namijenio tvoj opaki otac.

— Ne! Vi ćete tamo! Vi ćete u zamagljene doline! — reče Zvezdan. — Vama je to sudeno, jer ste pozvani, da pobuđujuć samllost, liječite duše, koje stupaju stazom mojega oca.

Vratit ćete se! — nadoda poslije stanke. — A ja ću ostati ovdje sa mojim Vjerkom . . . Takova je moja sudbina . . . Neću dolje, da se ne digne i ne okalja očeva ruka u krvi svog vlastitog sina . . .

— Sidi! — zaplakaše prosjaci.

— Ne mogu, a vi idite! . . . I još neka vam je ovo:

Uto izvuče dječak iz njedara lijepu srebrnu kutijicu i izvadi iz nje čuperak zlatnog runa:

— Ovo nose samo kraljevi, a meni je to otac poklonio dok sam još mogao slijepo slušati svaku njegovu opaku zapovijed. Neću, da ostane kod mene, jer je samo mukom zaslužen i Bogom blagoslovljeno. Uzmite i unovčite u gradu, da si u gorkim časovima namaknete korien hljeba. Vama sam to namijenio i uvijek nosio u svojim njedrima, da vam pomognem kad vam moja ruka ne bude mogla više dijeliti.

Dječak je govorio sve slabijim glasom, kao da se u njemu nešto lomilo, a kad je svršio, drhtne, uzdahne duboko, zatetura i uhvativši se obim rukama za srce sruši se do svojega Vjerka, koji je još uvijek ležao do njegovih nogu.

Pas zalaje tužno, prosjaci vrisnuše, a smrtna mrena prekri one lijepe i umiljate oči izdišućeg Zvezdana.

— Usnuo je otac siročnje! — uzdahne najstariji prosjak i sagibajuć se nad mrtvim tijelom dobrog kraljevića utisne mu na čelo žarki ojevov ljubavi i harnosti.

Prosjaci zaplakaše i zagledavši se sklopljenih ruku u one blijede i nijeme usne uzdizahu k nebu vruću molitvu za pokoj njegove blage i plamenite duše.

— Švršeno je braćo! — progovori opet najstariji prosjak. — Dao nam je sebe samoga . . . Više nam nije mogao dati . . . A ovo runo, kojim je htio obrisati mnogu našu suzu, neka ostane na njegovim grudima. Neka to primi natrag kao dar njegovih štíćenika, koji će i nadalje obijati tuđe pragove za gorku koricu kruha . . . Kod tih riječi položi runo na Zvezdanove grudi i uzdahne! — Zvezdane, zbogom! . . .

— Zbogom! . . . Zbogom! — prihvate prosjaci silazeći satrveno sa vrhunca u zamagljene doline . . .

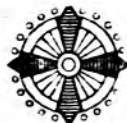
Zvezdan je ostao sam na onoj visini, čuvan od svog Vjerka, koji je ležao uz njega, lizao mu smrle ruke i nastojao da ga ogrije i probudi. Kad je naposljetku vidio, da se Zvezdan ne budi, zalaje još jednom otegnuto i zdvojno i protegnuvši svoje izranjene nožice zaklopi oči i zamukne . . .

Godine su prolazile, a kad se prosjaci opet jednom vratiše, da pohode otvoreni grob svog dobrotvora, nadoše na onom mjestu samo trule i isprebacane kosti dobroga Zvezdana i njegova vjernoga psa. Između njih porinuo se iz zemlje cvijet nalik na zvijezdu a posut srebrnim, ko runo tankim i gustim dlačicama.

— Prokljalo Zvezdanovo srce! — rekoše prosjaci ne skidajući očiju s onog lijepog cvijeta, kojega mi danas nazivamo runolist.

Od toga vremena raste runolist po mnogim našim višim gorama na uspomenu onog dana, kad je na onim visovima prestalo kucati jedno dobro i plemenito srce, koje je najživlje kucalo za bijedne i oskudne.

Josip A. Kraljić

ISTARSKI SONET

Još preda mnom stoje svjetla žala I dok moja duša hrli vašem žalu
vašada na suncu žarkom svoja krila grije,
kao alem kamen što na moru brodi jedna tuda pjesma sa gitare bije
i vrtovi vaši u kojima rodi i bahato pada po morskome valu.
najslada loza vinorodna naša.

Al ja znadem vaše otkucaje srca
i sve vaše silom zapretane riječi
i dok tuda pjesma prosijački zveči
ja vam dušu gledam gdje u boli grca
i s obala vaših, gdje u more pada
jedna krupna suza vašeg čemer jada.

Senta

Bratislav Kirjaković

Ruža, sumpor i ocat

Uzmite grumen sumpora, dajte ga na vatru i on će izgorjeti rasplinjujući se u zagušljivom dimu.

Metnite na taj dim lijepu crvenu ružu i vidjet ćete, kako će ta čas prije krasna crvena ruža najednoć postati sasvim bijela.

Umočite li nakon toga tu ružu u čašu napunjenu vodom, a razrijeđenu octom (kvasinom) vidjet ćete, kako će ruža opet poprimiti svoju prvašnju lijepu crvenu boju. Pokušajte, djeco, i vi taj čudnovati kemički proces.

Putnici

Ivo i Mirko poredali jednu za drugom nekoliko stolica. Posjedali na njih svoje vojnike.

»To je naš vlak!« reče Ivo, sjedne na prvu stolicu i doda: »Ja sam vlakovoda.«

»A što ću ja biti?« upita Mirko.

»Ti si glavlar stanice. Ti moraš dati znak za odlazak vlaka. Jesi li razumio?«

»Jesam!« — reče Mirko, sav crven u licu od zadovoljstva.

»Jesmo li spremni?«

Jesmo!«

»Odlazak za Beograd!« — zaviče Mirko.

»Pf. fff, š, š, š,« — i odjuri kao munja . . . a da se nije ni maknuo. U taj čas zašumi u zraku aeroplan i prestigne vlak.

»Živio!« — zaviče Milovan. »To je pravo putovanje. A što radite vi s tim vašim vlakom koji ide kao puž.«

Ivo sjeđe sa svojega stroja, a glavlar stanice stao da plače.

»Uvijek se svadate!« — opomene ih majka. »Što se dogodilo?«

»Molim!« — odgovori Milovan — »ja sam avijatičar.«

»Prošle godine htio si da postaneš mornar. Treba da se odlučiš, sine moj!«, reče mu majka i pogladi ga po licu.

»Ovoj našoj dječici ništa ne ide dosta brzo,« — umiješa se djed koji je dosad čitao novine i pušio lulu. »Kad sam ja bio mlad, ništa nije bilo brže od vlaka, a taj je prevaljivao najviše 40 kilometara na sat.«

»Zar zbilja?« — u čudu upita Milovan.

»Da, da, sinko! A o automobilu nismo uopće ništa znali.«

»A kako ste putovali dok još nije bilo vlaka?«

»Pješke ili na konju, onako kako i danas još svijet putuje gdje nema vlaka ni automobila. Deset ili petnaest kilometara na sat bilo je mnogo. Danas se može prijeći vlakom osamdeset i više kilometara, a automobilom stotinu i više.«

»I dvije stotine, i više.« — doda Milovan.

»Da, na utakmicama. Ali zrakoplovom se može još i više.«

»U dva ili tri dana stigne se do Amerike, i zato hoću da postanem zrakoplovac ili avijatičar!«

»Dobro,« — reče majka — »a sada bi bilo bolje da izradiš za sutra svoju zadaću!«

D. L.

Otkad lokomotiva fućka?

Prve lokomotive nijesu imale zviždaljke kao danas. Danas ne možemo ni zamisliti lokomotivu, koja ne bi fućkala i danas već svako dijete pozna zvižduk lokomotive. Kako je došlo do toga, da lokomotiva fućka, a ne trubi kao auto? Svoju zviždaljku ima lokomotiva da zahvali čudnom slučaju, kad je jednom pregazila neka kola sa 25 kila maslaca i 960 jaja.

Dogodilo se to još prije sto godina, kada je prva lokomotiva vozila svakog dana u Engleskoj između Liverpoola i Manchestra. Tada još nije imala zviždaljke, nego je mašinista nosio oko vrata veliku trublju, pa bi od vremena do vremena, kad mu se činilo da je to potrebno, pošteno zatrubio.

Jednoga dana dogodila se na pruži nesreća. Neki seljak vozio je u grad maslac i jaja, sjedeći mirno na kolima i tjerajući svog konjića. Baš

u času kad je prelazio preko pruge dojuri vlak, tresne u kola, smrvi ih i polupa sva jaja, a maslac zgnječi tako da je od njega ostala samo masna mrlja. Konju i seljaku nije se srećom ništa dogodilo.

Jadni je seljak jadikovao i kukao za svojim jajima. Strojovodja je tvrdio da je on pravovremeno zatrubio u trublju, no seljak se preklinjao da nije ništa čuo. Kako je to bila prva nesreća koja se novom vozilu desila razumljivo je da je to uzbunilo duhove i diglo veliku galamu. Sve su novine pisale o tom. Ravnateljstvo željeznica bilo je u sto briga, jer se je javnost stala buniti. Konačno se obratilo na samoga vlasnika i izumitelja Jurja Stephensona pitajući ga za savjet, što da se radi.

Stephenson se dosjetio da bi bilo zgodno, kad bi se na sam stroj pričvrstilo kakvu jaku trublju, u koju bi para duvala. Zadaća je bila povjerenjena jednom tvorničaru glazbenih instrumenata, koji je izradio parnu zviždaljku, koju se pričvrstilo na lokomotivu. Zvižduk bio je tako oštar i rezak, da ga se čulo na milje daleko. I od tada su sve lokomotive bile opremljene zviždaljkom, a tako je ostalo do dana današnjega.

Ravnateljstvu engleskih željeznica nije međutim sve to ništa koristilo. Ono je moralo seljaku platiti pregažena kola, 25 kila maslaca i 960 razbijenih jaja.

Da nije bilo tih razlupanih jaja naše bi lokomotive možda još do dana današnjega trubile u kakovogod trublju.

Kako su Klok i Jožič zarobili talijanski tank.

E, bora mu, cijela bi stvar mogla zlo završiti. Talijani imaju najmodernije oružje, sve moguće strojeve i aeroplane, bacače mina i vatre, otrovne plinove i, što je još najopasnije, imaju tankove i oklopljene automobile. Uvuku se tako oni, njih pet šest u jedan tank, potjeraju motor i juriš naprijed. A topovi i strojne puške rigaju vatru iz tanka i puzaju naprijed preko svih zapreka, ko kakve stonoge.

Jadni se Abesinci poplašiše tih čudovišta. Neki najodvažniji skočiše iz svojih zakloništa i baciše se goloruki na pojedine tankove, al što im možeš. Svuda tvrde čelične ploče, koje štite vojnike u njima, pa ne može ni tane da ih pogodi, a kamo li ćeš ti goloruk.

E, da nemaju Talijani tankova u koje se sakriše i iz kojih kao nekih pomičnih tvrđava pucaju, ubrzo bi hrabri Abesinci s njima obračunali. Al ovako ne preostade im drugo nego ili poginuti ili se sakriti.

»Čuješ, druže Klok«, reći će jednog dana Jožič. Kloku, »Ovako dalje ne ide. To je sramota i za Abesince i za nas, koji im zapovijedamo. Mi moramo doći do jednog talijanskog tanka, pa ma što se dogodilo. Klin se klinom izbija, a tank tankom.«

Klok, mudra glavica, u čas je smislio osnovu. »Ha, već ga imam«, pomislio je u svojoj majmunskoj glavi i pokazao znakovima Jožiču, kako bi valjalo iskopati jamu i namamiti u nju jedan tank, a kad upadne, onda skočiti na njega i zarobiti i tank i vojnike u njemu.

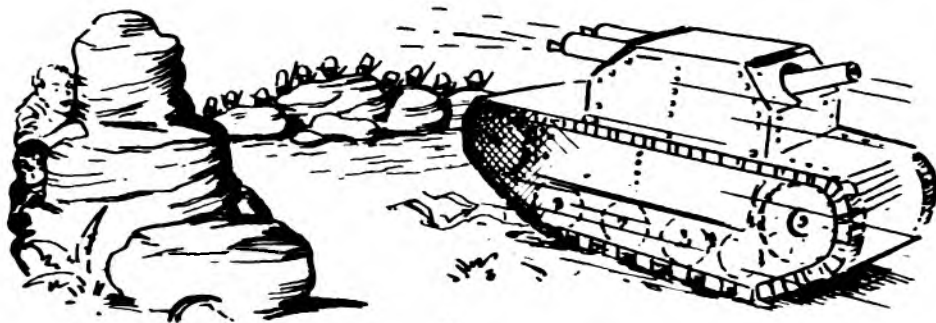
Jožić je razumio što Klok misli, no ipak mu nije bilo sasvim jasno. »Lijepo je iskopati rupu«, reče, »ali kako ćeš ih ti namamiti da padnu u nju?«

Ali Klok je ostajao pri svojem. Živo mašući rukama i nogama pokazivao je kako valja iskopati duboku jamu, kao što se radi kad se slonove hvata, pa ju prekriti granjem i lišćem, a onda namamiti tank na nju.

»Izvršna zamisao«. klikne Jožić, kad je potpuno shvatio namjere Klokove. »Mudra si ti glavice družo, i da sam ja rektor kakvog sveučilišta, ja bih ti bez daljnega podijelio doktorat sveukupnih znanosti. Eh, što bi to divno zvučilo: Doktor Majmun Klok.«

Klok, koji razumije svaku riječ, samo što ne zna govoriti, čuvši ovu šalu Jožićevu od srca se nakesio. »Pa ima hvala Bogu i doktora, koji su veće budale nego majmun Klok«, pomisli u sebi.

»A sada na posao, dečki!« zapovijedi Jožić mladim Abesincima. »Kopajte jamu, a od kamenja što ga iskopate napravite tamo podalje nasip, iza koga ćemo se sakriti...«

Za čas je bila zapovijed izvršena. Abesinci su iskopali duboku jamu, navukli granja i lišća, pa ju lijepo prekrili, da nitko ne bi mogao ni izdaleka naslutiti kakva se tu zamka krije...

Malo podalje bijelio se dugački zid sastavljen od gromade kamenja, iza kojeg su se sakrili Abesinci.

»Stoj!« sinu najednom Jožiću u glavi. »Nemojmo se sakriti iza onog zida, jer će Talijani svu paljbu usmjeriti baš u taj zid.«

I zaista Abesinci se raštrkaše kojekuda i svaki se od njih dobro sakrio iza kakve klisure. Na kameni nasip natakošje svoje kape tako da je izgledalo kao da imade iza nasipa na stotine abesinskih glava, a kad tamo ne bijaše ni jedne...

Najednom se u daljini začuje nekakva buka i lomjava. Približavale se talijanske čete. Avijoni su letjeli viloko u zraku, promatrajući imali gdje neprijatelja. Čitava kolona tankova puzala je naprijed i bombardirala sve pred sobom. Jedan tank opaziv nasip na kom su se kočile abesinske kape najuri na nj. Puzao je sve u šesnaest. Puzajući tako ko gusjenica na svojim kotačima, naiđe na granjem pokrivenu jamu i bum! nestade ga u dubini kao da ga je zemlja progutala. Drugi tankovi, koji su bili u dosta velikoj udaljenosti od njega nijesu ni opazili njegov nestanak, pa su odjurili dalje. Ali su zato Klok i Jožić, dobro sakriveni promatrali zamku i tek što je tank upao u jamu dali su nalog Abesincima da skoče na tank i zarobe oficire i vojnike u njemu.

Pri padu u provaliju vojnici u tanku porazbijali su glave, pa je Abesincima bilo lako s njima obračunati.

Sutradan nastalo je u talijanskim redovima pravo zaprepaštenje. Jedan talij. tank vraćao se natrag i kad se približio talijanskim četama, stao je rigati vatru ko bijesan i za čas je stalo bježati sve što je bilo na okupu glavom bez obzira, ostavljajući hranu i municiju. Kad više nije nikoga bilo, vrata se tanka otvore, a iz njih izadu naš Klok i Jožić. To je bio onaj tank, što su ga jučer uhvatili, a sada se njime dobro okoristili.

Eh. što li su Abesinci likovali nad tom pobjedom. Kad je glas o tom junačkom podvigu stigao u Adis Abebu car Haile Selassie je bio vrlo zadovoljan.

»Više mi vrijede Jožić i Klok. nego čitav generalštab oficira«, rekao je.

A u Rimu kažu da je raspisana nagrada od 500.000 lira onome, tko uhvati Jožića i Kloka žive ili mrtve.

Dječje novine

Rat u Abesiniji traje još uvijek. Talijani neprestano napreduju, a Abesinci moraju uzmicati i sakrivati se u planine. Čudnovato je da Talijani nigdje ne nailaze na jači otpor, pa čak ni ne znaju, gdje se kriju abesinske čete. Boje se, da to nije kakva abesinska zamka jer poznato je da Abesinci ipak imaju nekoliko stotina tisuća vojnika, koji su krenuli na bojište, a Talijani ih nigdje ne mogu naći.

U srijedu 3. studenoga provalile su prve talijanske čete u abesinski grad Makale. 200 talijanskih vojnika na jednom se našlo opkoljeno od Abesinaca. Skoro svi su poginuli tek je nekojima uspjelo pobjeći. Drugi dan ušli su u grad talijanski tankovi i veliko mnoštvo vojske i istom tada im je uspjelo zaposjesti grad. Talijani napreduju veoma oprezno, jer se boje iznenađenja.

U Italiji štede. Svaki rat stoji mnogo novaca, zato država koja ratuje mora jako štediti. Italija je i bez toga dosta siromašna zemlja u kojoj imade pokrajina, gdje ljudi uopće nikad nijesu ni jeli više nego jedanput na dan. Posljednjih dana vlada je zabranila da se u gostionama daje gostima više nego jedno jelo. Meso se snije jesti samo dvaput u tjednu. Ribari su dobili nalog da čim više love ribu kako ne bi Italija morala kupovati meso u drugim državama, a za to nema novaca. U Italiji nema benzina, ni ugljena, ni željeza. Ukinuto je 50 vlakova kako bi se prištedilo na ugljenu. Novine se sada tiskaju na

manje stranica nego do sada, jer se mora štediti i na papiru.

Dana 11. studenoga na cijelom svijetu ljudi se spominju onih, koji su pali u svjetskom ratu. Obično se ta uspomena proslavi na taj način, da se u znak poštovanja prema svim tim znanim i neznanim junacima provede dvije minute u šutnji. Dan 11. studenoga izabran je zato, jer je toga dana, godine 1918., na svim bojištima obustavljeno ratovanje.

Dana 12. studenoga 1920. potpisao je u malom talijanskom gradiću Rappallu ugovor po kojem su Istra, Trst i Gorička potpali pod Italiju. Italija je po tom ugovoru protegla svoje granice sve do Snježnika kraj Sušaka i do Triglava. 600.000 Hrvata i Slovenaca dospjelo je pod vlast Italije. Istrani smatraju taj dan najtužnijim datumom u svojoj povijesti. Svi krasni sni o slobodi i o sjedinjenju s braćom u Jugoslaviji ostadoše samo puke želje.

Grčka je opet kraljevina. Vlada generala Kondilisa o kom smo u zadnjem broju našega lista već pisali provela je opće glasanje (plebiscit) za kralja ili za republiku. Pobjedili su oni, koji su bili za kralja. Prema tome se je u Grčku vratio ponovno na prijestolje kralj Gjuro II. od njemačke loze Hohenzollern, koga su svojedobno prije nekoliko godina Grei bili otjerali iz države, kad je bila proglašena republika.

63 Robinzona. O glasovitom Robinzonu Kruzoe, koji se kao brodolomac spasio na pustom otoku i tamo pro-

živio nekoliko godina svi ste vi čuli. Ovih dana dogodio se sličan slučaj jednom parobrodu koji je plevio u Indiju iz Madagaskara. Na pustim nekim obocima nasukao se, mnogo se putnika utopilo, samo ih se 65 što muževa, što djece i žena, spasilo. Na otoku nije bilo ni žive duše. Muževi su odlazili u lov na ptice, tražili su kokosove orahe i lovili ribe, a žene su čuvale šatore, kuhale i prale. Tri su puna mjeseca živjeli ovako pod vedrim nebom u kolibicama skalupljenim od drvija i granja. Jednoga dana opazio je jedan parobrod, koji

je u daljini prolazio, visoki dim od vatre, koju su ovi moderni Robinzoni bili zapalili, pristao je uz otok i spasio brodolomea.

Djeca cijeloga svijeta pjevala su na radiu, dana 27. listopada. Priredba se zvala »Mladež pjeva«. Djeca iz 31 države Amerike, Evrope, Indije, Kine, Afrike i Australije stajala su pred mikrofonom i pjevala da ih je sav svijet mogao čuti. Djeca iz Australije pjevala su pjesme australskih ptičjih lovaca. Najbolje je pjevao zbor malih Čeha.

ZDRAVLJE

Mjehurići od sapunice.

Priznajte iskreno, nije li vam najveće veselje, djeco, kad možete uzeti mamići, dok ona pere, šalicu sapunice, pa duvajući u slamku, praviti krasne velike mjehuriće. Možda vas je mama ponekad i izgrdila, jer ste joj jamačno polili i pod dok ste ni na što ne pazeći, puhali i puhali, puštajući lijepe mjehuriće na kojima se odrazivalo svih sedam duginih boja.

Ali da je vaša dobra mamica znala, kako je to zdravo za vaša pluća ne bi vas sigurno bila grdila nego bi vam čak bila i omogućila, da se što dulje time zabavljate.

Kako to?

Naša pluća a naročito dječja, treba da udišu što dublje i što više zraka, taj zrak valja da u plućima ostane neko vrijeme i da ga se lagano izdisava. Osobito slabuša i mršava djeca morala bi to često raditi, jer je to vrlo zdrava plućna gimnastika.

A što radimo, kad naduavamo i ispuštamo mjehuriće od sapunice? Ništa drugo nego tu nadasve potrebnu gimnastiku pluća.

Kad djeca prave mjehuriće od sapunice, moraju prije toga duboko udahnuti zrak a nakon toga ga lagano i oprezno puštaju kroz slamku duvajući u mjehurić, koji pomalo raste i raste, dok ne postane krasan svjetlucavi balon. U zraku što su ga pluća duboko udahnula imade mnogo oksigena, plina, koji je od velike koristi za krv i razvitak živčevlja. Pluća se šire, oksigen djeluje, srce radi, krv živiže poteče žilama i cijelo tijelo dobiva novu snagu.

Kad vas dakle vaša mamica počne grditi što joj prolijevate saprnicu, vi joj lijepo rastumačite što ste ovdje pročitali, obćajte joj da ćete biti oprezni i da ne ćete vodu prolijevati i ona će vam onda sigurno dopustiti da pravite tu vanredno zdravu plućnu gimnastiku.

Dakle: pola šalice vode, komadić sapuna i ako je moguće dvije kapi glicerina, da mjehurići budu što ljepši i čvršći, mala slamka i eto vam izvrsne zdrave zabave. Ako je ikako moguće pravite tu vježbu na sežešem zraku dakle ne u sobi, ni u kuhinji.

Dr. A.

Lijepi i zdravi zubi.

Od ostataka jela i sline napravi se na zubima tanka naslaga koja postaje sve tvrdom i malo po malo izjeda zube. Ta naslaga zove se zubni kamenac. Zubni kamenac je prava propast za zube, a često je i uzrokom da nam iz ustiju izbija neugodan zadah. Da se taj kamenac odstrani potrebno je čistiti zube, što češće, po mogućnosti iza svakog jela, a naročito uveče prije spavanja. Najbolje sredstvo za desinfekciju ustiju i zubi je slana voda. Voda u koju smo ulili kap jodove tinkture ili hipermangana uništiti će sve bakterije u ustima, no ako se često upotrebljava naškodit će zubima. Od limunova soka zubi postanu bijeli, ali i taj sok uništava zube, ako se često uživa. Da zubi budu čvrsti i zdravi dobro je griskati tvrdu koru od kruha. I jabuke su veoma zdrave za zube. Grizući jabuku čistimo zube, a jabučna kiselina lijepo ih pobijeli.

Dr. A.

PLAŠILO

Crno je ko u rogu.
Usred sam glaha noći.
Molim se dragom Bogu
Da mi je srećno proći
Pored grobišta naših,
Gdje, vele, svakog plaši.
Koža se munjom ječi
I kapu u vis diže.
Koraci su sve teži
Što sam grobištu bliže.
Najjednom čujem zvuka.
Sreće mi začas staje
Od silnog straha, muke.
Sad čujem uzdisaja.
Kao zaliven stojim.
Dalje se maknut ne mogu
Drhćem, svega se bojim
Duša preporučam Bogu.
O Pože, dragi Bože,

Što ovo biti može?
Zar davo noću ide
Pa ga oči ne vide?
Da čovjek kakav nije
Što se grobištem krije
I drugog samo plaši,
Vještice crne jaši!
Ja viknem ko ris,
I akočim tri put u vis.
Plašilo k zemlji zgnječim,
I nad njim ljutit klečim.
»Nemoj me brate tući,
Ja sam Jovica mali.
Pusti me samo kući,
S tobom se Jovo čalić
Sutra je selom straša
Gonila ludog Jovu:
»Ovo je onaj laža
Što ga strašilom zovu«.

Nike P. Škvrlić

RAZNO

Koliko vode trebaju pojedine vrste bilja? Ove godine bila je u našim krajevima velika suša, pa je zbog toga prirod pojedinih žitarica podbacio. Bilje ne može živjeti bez vode. Jedan hektar ječma treba da se lijepo razvije 18.000 hektolitara vode, pšenica treba 24.000 hl, zob 40.000 hl, zelje 88.000 hl, a hmelj 120.000 do 160.000 hl. Zamislite si sada, koliku silnu vodu moraju istresti oblaci na našu zemlju da bi se biljne mogle lijepo razviti i dozrijeti.

U gradiću Suresnes u Francuskoj imade škola, u kojoj djeca sjede vani na svježem zraku u krasno uređenom vrtu. Nasred vrta je ogromni globus, na kom su najtočnije označene sve države i sva mora, svi gradovi i uopće svi krajevi svijeta. Djeca hodaju oko globusa i uče gdje se koji kraj svijeta nalazi i pokazuju jedan drugome, gdje je sjeverni, gdje južni pol, gdje Italija, gdje Abesinija, i uopće snalaze se na cijeloj kugli zemaljskoj kao kod svoje kuće. Ovakav globus je istina dosta skup, ali kažu da je od velike vrijednosti za mlade dake.

Čudo moderne tehnike je ogromna cijev, koja je dugačka ravnih 1000 kilometara, a vodi iz Iraka do luke Haife u Palestini. U Iraku se nalaze, kako je poznato, velika vrela petroleja, a Englezi su napravili dugačku cijev, kroz koju teče petrolej izravno iz vrela i izliva se u Haifi na Sredozemnom moru, ravno u lade.

Kako je pronaden sapun? Sapun je pronašla jedna siromašna žena u mjestu Savona u Liguriji (Italija). Mornari s jedne lade, koja je prevozila maslinovo ulje dali su joj svoja odijela da ih opere. Rastopina sode, u koju je metnula masna odijela, da bi se razmočila, pomiješala se s uljem. Kad se rashladila rastopina se skrutila i od nje je postao sapun, koji se kod pranja pjenio i temeljito očistio svaku nečistoću s odijela.

Gdje se pojede najviše kruha? Sveučilište u Stanfordu u Kaliforniji izradilo je jednu statistiku o potrošnji kruha u Evropi u razdoblju od 1929 do 1934. godine, i došio je do zaključka da se u Evropi najviše kruha pojede u Francuskoj. Tamo svaki čovjek pojede godišnje 220 kila kruha. Belgijanci pojede godišnje 162 kile, Englez 153. Nijemac 73, a Danac 41 kg. Koliko kruha pojede pojedinac u Jugoslaviji u toj statistici nije spomenuto. Bit će svakako, da ga u Hercegovini i dalmatinskoj Zagori veoma malo jedu, a to je zlo.

Sve naopako. Kinezi su zaista čudan narod. Sve rade obrnuto nego mi. Knjigu na pr. čitaju tako, da počinju na posljednjoj stranici i svršavaju na prvoj. Razne bilješke, koje se kod nas meću u knjizi ispod

štiva, oni meću odozgo. Kad zaključavaju vrata oni okreću ključ s desna na lijevo, a ne kao mi s lijeva na desno. Kad ulaze u kuću oni ne skidaju šešira, nego izuvaju cipele. Kad pozdravljaju prijatelja oni ne štijeću ruku njemu nego sebi. Kad mi dolazimo u kuću s mokrim kišobranom, okrećemo ga tako, da je držak gore. Kinezi ne! Oni mokri kišobran okreću s drškom dolje. Kineskinja kada šiva, okreće iglu uvijek prema van a ne kao naše švelje prema sebi. Objed započinju jabukama i sirom, a meso i juha dodu posljednji na stol, dakle sasvim obrnuto nego li mi. Kad donose na stol šalice s čajem, oni uvijek metnu tanjurić na šalicu, a ne kao mi pod šalicu. Topla pića piju da se osvježe i tu čini se da imaju pravo. Nakon što su se okupali taru se mokrim ručnicima. Kad im netko umre odjenu se u bijelo odijelo u znak žalosti. Kod nas je naprotiv znak žalosti crnina. Kad pišu naslov na listovima pišu ga ovako: Na pr. Zagreb, Boškovićeva ul. 20, Mali Istranin, uredništvo...

Junački liječnik. U jednom ugljenokopu u zapadnoj Sibiriji zaslula je zemlja rov i u njem rudara imenom Korbovskoga. Velika greda zgnječila mu nogu. Drugovi su ga djelomično otkopali, ali gredu nijesu mogli maknuti. U to je stigao rudarski liječnik Dr. Nikiforov, koji je odlučio da se Korbovskom odreže zgnječena noga, jer ga se samo tako moglo spasiti. Odmah je započeo s operacijom. U to se zemlja počela ponovno rušiti i ogroman komad ugljena pao je liječniku na glavu i teško ga ozlijedio. Liječnik, i ako sam u velikoj životnoj opasnosti, nije napustio ranjenika nego je, upevši svu snagu dovršio operaciju i spasio tako život rudaru. Nakon toga su ih drugi rudari obojicu iznijeli iz rudnika. A bio je već krajnji čas, jer je malo zatim sav rov bio zasut.

Kad ujutro pijemo kavu sigurno nikad ne pomišljamo na to, odakle nam je kava došla. Kava se zove po abesinskom gradiću Kaffy. Iz Afrike donijeli su kavu u Arabiju, a odanle u Carigrad, pa u Francusku i Njemačku. Čaj je donesen u Evropu nekako u isto vrijeme kada i duhan, a limun za križarskih ratova. Naranču su donijeli iz Kine i zvali su je isprva kineskom jabukom. Krumpir nam je dala južna Amerika, a papar Indija.

— . Δ . —

Slijepac i budala.

Išao jednom noću slijepac ulicom noseći u jednoj ruci zapaljenu svjetiljku. a u drugoj krčag s vodom. Sreće ga neki pametnjaković, primi ga za ruku i rugajući mu se reče: »Baš si mudrijaš, čovječe božji! Čemu nosiš zapaljenu svjetiljku, kad i onako ništa ne vidiš, kuda hodaš?»

A slijepac mu odgovori: »Ne nosim ja svjetiljku radi sebe, nego radi budala kao što si ti, da me ne bi u tami gurnuli i razbili mi krčag«.

IZ MOJE TORBE

— Što se ljutiš, Juriću?

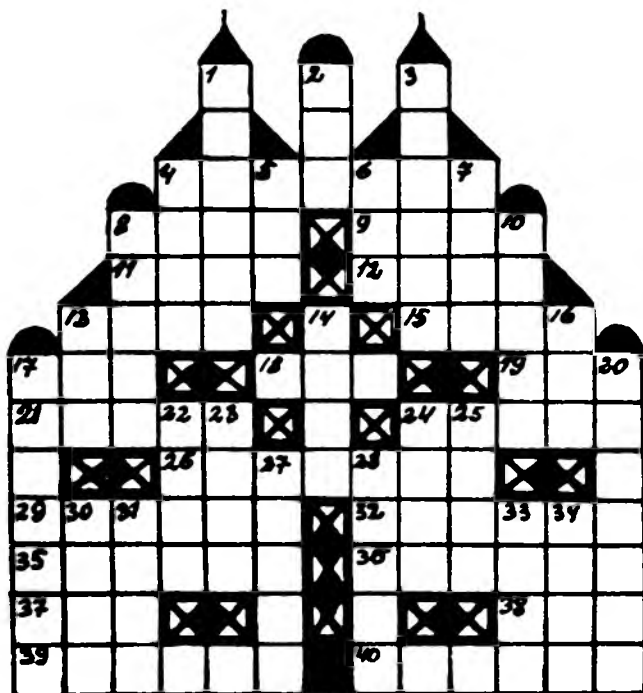
— Ljutim se na one ljude tamo. Malo prije neko pao i lupio nosom o zemlju, i oni se stali svi smijati. Samo ja se nisam smijao.

— A zašto ne?

— Zato što sam ja bio onaj, koji je pao...

ZAGONETKE

KRIŽALJKA

Vodoravno: 4 pomoćni svećenik na župnom uredu, 8 zloglasni vlastelin starog Susjedgrada, 9 prvi čovjek, 11 rimski bog ljubavi, 12 bazen, kaca (za kupanje), 13 stručak kose, 15 dio pluga, 17 latinski: moli, 18 moćni vladar, 19 otok u Jadranskom moru, 21 naziv od milja za mačka, 24 ustanova koja prima listove za otpremu, 26 dom. životinja, osao, 29 crvenkasto, 32 gradić u Vojvodini, 35 drugi naziv za imenik, 36 unapred određeni dani, 37 vrsta konjskog gibanja, 38 prezime našeg prevodioca (Koloman), 39 dio novca koji se plaća na neki račun, 40 rubac za glavu.

Uspravno: 1 opasna zarazna očna bolest, 2 naziv, 3 vladaoc, 4 dvo-bridni nož, 5 svadba, 6 pokost, 7 žensko ime, 8 kaldrma, 10 mali dječaci, 13 naziv za nešto vrlo staro, 14 udubina u zemlji, rov, 16 istok (tudj.), 17 drvo ernogorice, 20 žalosna kuća u kojoj kažnjenici izdržavaju svoju kaznu, 22 konac očenaša, 23 naziv od milja za majku, 24 glavlar crkve, 25 sirćet, 27 oholo, ponosno, 28 gradić u Poljskoj (kad riječ čitaš naopako izlazi ti: plav), 30 sos, 31 prismok varivu, 33 oveći put, 34 posjedujem.

Syll.

•Mali Istranac• izlazi jednamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeveva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeveva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeveva ulica 22a.